

Sukupuolisensitiivisyys

Sukupuoli on monisyinen ilmiö, joka jättää jälkensä meidän jokaisen elämään. Se vaikuttaa kasvuamme, kehitykseemme ja hyvinvointiimme sekä siihen, miten muut meidät näkevät ja miten he meitä kohtelevat. Vaikka sukupuolten välisessä tasa-arvossa on historian saatossa otettu suuria edistysaskelia, on tärkeää ymmärtää, että sukupuoli vaikuttaa edelleen siihen, millaisia mahdollisuuksia meille elämässä tarjoutuu.

Ymmärrys näistä vaikutuksista on sukupuolisensitiivisyyden ydintä. Sukupuolisensitiiviseen työotteeseen sitoutuminen onkin yksi olennainen askel kohti yhdenvertaisempaa maailmaa ja syrjimättömiä yhteisöjä.

Me setlementtiliikkeessä tahdomme mahdollistaa sukupuolisensitiiviset kohtaamiset, joissa ennako-olettamuksille ei anneta jalansijaa. Turvallisessa yhteisössä ihminen saa ja uskaltaa ilmaista sukupuoltaan itselleen ominaisimmalla tavalla. Meillä kenenkään ei tarvitse yrittää sovittaa itseään valmiiseen muottiin, vaan jokaisella on vapaus määritellä tai olla määrittelemättä omaa sukupuoli-identiteettiään.

Yhteiskunnan sukupuolinormit ja niiden haastaminen

Sukupuoli on jokaisen ihmisen yksilöllinen kokemus, joka ilmenee identiteetin, itseilmaisun ja kehollisuuden kautta. Näin ollen sukupuolta ei voida jakaa tiukasti kahtia naisiin ja miehiin, vaan sen kirjo on huomattavasti laajempi ja moninaisempi.

Yhteiskunnassamme vaikuttaa kuitenkin vahvasti sukupuolinormatiivisuus eli uskomus siitä, että on olemassa vain kaksi muuttumatonta, biologisesti määriteltävää sukupuolta. Tämä ajatustapa heijastuu yhteiskunnan normeihin kuten pukeutumis- tai ammattivalintoihin, joiden rikkominen saattaa johtaa syrjintään. Monet näistä normeista ovat niin syvään juurtuneita, ettemme edes huomaa niiden ohjaavan ajatteluamme ja toimintaamme. Normit ruokkivat edelleen myös sukupuolistereotyyppioita eli yleisiä ennakkoluuloja siitä, mitä tietyltä sukupuolelta odotetaan ja mikä nähdään tietylle sukupuolelle soveliaana.

Sukupuolisensitiivisyydessä tiedostetaan sukupuolinormatiivisuus ja osataan tunnistaa ja purkaa sen synnyttämiä normeja ja stereotyyppioita. Katse on osattava kääntää myös itseensä, jotta emme kompastuisi omiin opittuihin tai tiedostamattomiin käsityksiimme. Tavoitteena on luoda ympäristö, jossa sukupuoli saa näkyä kaikessa moninaisuudessaan. Työtä tehdään paitsi yksilöiden kanssa myös yhteisöjen ja koko yhteiskunnan tasolla unohtamatta ottaa huomioon näiden eri tasojen välisiä yhteyksiä.

Sukupuolisensitiivisyyttä kutsutaan myös rinnakkaiskäsitteellä sukupuolitietoisuus, joka on yleisesti käytetty käsite erityisesti opetuksen parissa.

Mitä sukupuolisensitiivisyys ei ole?

- *Sukupuolineutraalia* toimintaa, jossa sukupuoli pyritään joko häivyttämään tai sitä ei huomioida lainkaan.
- Toimintaa ainoastaan sukupuolivähemmistöjen kanssa. *Sukupuolisensitiivisyys* kuuluu kaikille sisältäen myös sukupuolivähemmistöjen kysymykset.
- *Yhtä kuin* moninaisuuden huomioiva, sukupuolen mukaan kohdennettu toiminta, jota esimerkiksi setlementtiliikkeen Tyttöjen ja Poikien Talot ja Tuvat edustavat. Tämä on siis vain yksi osa sukupuolisensitiivistä toimintaa.
- *Asiantuntijalähtöistä ja autoritääristä* identiteettipoliittista toimintaa.

Sukupuolisensitiivisyydellä kohti yhdenvertaisempaa yhteiskuntaa

Sukupuolisensitiivisyys kuuluu kaikille ikään, kulttuuritaustaan, vammaan tai muuhun ominaispiirteeseen katsomatta. Tavoitteena on rakentaa syrjimätöntä, yhdenvertaista ja sosiaalisesti oikeudenmukaista maailmaa, jossa jokainen voi kasvaa, kukoistaa ja elää omannäköistään elämää osana itselleen merkityksellistä yhteisöä.

Tätä kohti kulkeminen edellyttää ennen kaikkea kiinnostusta ja halua oppia uutta, sillä ala kehittyy kaiken aikaa. Oman toimintansa reflektointi ja ilmiöiden kriittinen pohdinta auttavat kehittymään paremmaksi tällä jatkuvalla oppimatkalla. Esimerkiksi Setalla on tarjolla kattava [tietopaketti](#) sukupuolen moninaisuudesta, jonka avulla pääset kartuttamaan omaa osaamistasi.

Miten voit toteuttaa sukupuolisensitiivistä työtettä päivittäisessä työssäsi?

- Tutki omia käsityksiäsi ja oletuksiasi sukupuolesta, ja tunnista tilanteet, joissa voisit toimia sukupuolisensitiivisemmin
- Haasta omia ajatus- ja toimintamallejasi ja kokeile uusia tapoja toimia
- Ole utelias oppimaan uutta tietoa sukupuolten moninaisuudesta ja siihen liittyvistä ilmiöistä
- Näe moninaisuus voimavarana – toisen erilaisuus ei uhkaa omaa sukupuoli-identiteettiäsi
- Älä oletta, vaan kysy ja kuuntele – pidä myös mielessä, että kenelläkään ei ole velvollisuutta määritellä omaa sukupuoltaan
- Pidä turvallisemman tilan periaatteita ohjenuoranasi ja muistuta myös toimintaan osallistujia niiden noudattamisesta
- Nosta rohkeasti puheeksi arkisetkin vuorovaikutustilanteet, joissa joku rajaa toisen itseilmaisua vedoten sukupuolistereotypioihin tai -normeihin
- Kiinnitä huomiota sanavalintoihisi ja pyri käyttämään sukupuolineutraaleja käsitteitä
- Vältä kaikissa toimissasi tekemästä jakoa sukupuolten välille
- Kömmähdyksiä sattuu kaikille, joten ota palaute avoimin mielin vastaan, pahoittele virhettäsi ja ole valmis oppimaan uutta – kohtaa aina omat mokasi itsemyötätunnon kautta

Tahdotko lukea aiheesta lisää? Käy tutustumassa tämän tekstin lähteisiin:

Loisto setlementti: [Sukupuolisensitiivisyys](#)

Tasa-arvoinen varhaiskasvatus: [Sukupuolisensitiivisyys](#)

Mielenterveystalo: [Sukupuolinormit voivat rajoittaa](#)

Väestöliitto: [Tasa-arvoinen kasvatus](#)

Seta: [Opas varhaiskasvattajille](#)

Seta: [Sateenkaarisanasto](#)